

Snježana Kordić

Naziv jezika iz 21. stoljeća gledan

(odgovor M. Grčeviću)

193

U časopisu *Republika* 1–2 (2001) str. 236–243 objavila sam članak »Naziv jezika iz znanosti gledan«, u kojem sam navela argumente onih zapadnoevropskih lingvista koji tvrde da je jezik kojim se govori u Hrvatskoj, BiH i SRJ lingvistički gledano jedan jezik. Kao što sam napisala u navedenom članku, cilj mi je bio o toj tabuiziranoj temi pokrenuti diskusiju. Zato mi je bilo drago što se već u sljedećem broju *Republike* (221–229) pojavila prva reakcija. No nakon što sam je pročitala, morala sam nažalost zaključiti da diskutant, Mario Grčević, nije ni dotakao argumentaciju stranih lingvista navedenu u mom članku, nego je umjesto toga svoj tekst u cijelosti sastavio od podmetanja i krivotvorenja. Kako je to učinio, pokazat ću u ovome odgovoru na konkretnim primjerima. Nadam se da će se drugi diskutanti, za razliku od Grčevića, usuditi upustiti u analizu argumenata.

Svakome tko makar površno baci pogled na prve stranice mog teksta u *Republici* 1–2 odmah upada u oči jedan citat jer je jedini u čitavome članku razmaknut od okolnog teksta i sastoji se od desetak uvučenih i kurzivom ispisanih redova. U tom citatu H.–D. Pohl 1996. god. obrazlaže važnost kriterija međusobne razumljivosti u lingvistici za određivanje toga da li se radi o istome jeziku ili ne. Grčević se, međutim, ponaša kao da tog citata nema i tri puta ponavlja da se kod kriterija međusobne razumljivosti radi o »Kordićkinom poimanju jezika iz 19. stoljeća« (223–224) jer sam navela i rad G. Gabelentza iz 1891. kako bih pokazala da je taj kriterij odavna prihvaćen u lingvistici. Grčević zaključuje da »očigledno« nisam »upoznata s najnovijim radovima« (225), iako je citat iz 1996. čak noviji od oba rada pomoću kojih Grčević samo na osnovi godine njihovog objavljivanja želi dokazati zastarjelost navedenog kriterija (223–224). Oba rada osim toga pokazuju potpunu bespomoćnost lingvistike koja bi se odrekla kriterija razumljivosti jer ono što se na mjestu razumljivosti nudi u jednom od tih radova je »čini se da je važniji njezin odnos prema intui-

tivno opisanome standardu«, gdje ni sam autor nije siguran kod svoje formulacije jer mu se »čini«, i gdje nije jasno kakav je to »intuitivno opisani standard« (jer standard se ne opisuje pomoću intuicije), i nije jasno kakav je to odnos razumljivosti prema intuitivno opisanom standardu i kako sve to skupa može poslužiti kao osnovni lingvistički kriterij za određivanje jezika. U drugom radu nudi se »povijesno uvjetovana samoprocjena nositelja jezika kao odlučujući kriterij pri razgraničavanju dijalekata jednog jezika i blisko srodnih jezika«, a o njoj sam već u *Republici* 1–2 na str. 238–239 pokazala da nije prikladna za znanost. Grčević te argumente nije ni pokušao osporiti, pa ovdje samo upućujem na njih. Mogu još dodati da bi prihvaćanje »povijesno uvjetovane samoprocjene nositelja jezika« za odlučujući lingvistički kriterij značilo da je moguće da već sutra nastanu novi strani jezici, npr. pulski ili slavonski, jer bi sve ovih samo o tome da li će stanovnici Pule ili Slavonije izjaviti da svoj jezik smatraju odvojenim jezikom. Osim toga, ovaj citat na koji se Grčević poziva ionako nije primjenjiv na hrvatski i srpski jer njegov autor govori o slučajevima kada je potrebno utvrditi da li *različiti dijalekti* još uvijek čine jedan jezik ili blisko srodne jezike. Autoru citata očito uopće ne pada na pamet da bi se kod *istog dijalekta* moglo potegnuti pitanje da li se radi o nekoliko jezika. To znači da su čak i prema ovome kriteriju, koji Grčević citira, hrvatski i srpski već zbog toga isti jezik što im je u osnovi *isti* (štokavski) *dijalekt*.

Stoga ni poistovjećivanje odnosa između hrvatskog i srpskog sa situacijom kakva je između češkog i slovačkog ili bugarskog i makedonskog itd. u Grčevićevom članku (222) nikako nije utemeljeno jer srpski i hrvatski su, za razliku od navedenih jezika, zasnovani na istom dijalektu, što Grčević izbjegava spomenuti. Tek kad bi se u Hrvatskoj standardni jezik bazirao na kajkavskom ili čakavskom, imalo bi smisla hrvatski i srpski uspoređivati s navedenim slavenskim jezicima. Budući da to nije slučaj i da danas nije moguće mijenjati povijest i činjenicu da je standardni jezik štokavski, Grčevićeva usporedba je krivo prikazivanje stanja stvari.

Važnost kriterija međusobne razumljivosti za određivanje toga da li se radi o jednom jeziku ili o različitim jezicima opisuje R. M. W. Dixon u svojoj knjizi iz 1997. godine (što također spominjem u svom članku na str. 237) sljedećim riječima:

»Riječ 'jezik' koristi se u dva vrlo različita smisla. Jedan je politički smisao, gdje svaka nacija voli reći da govori različit jezik od svojih susjeda. Drugi je lingvistički smisao, gdje se dva idioma koja su međusobno razumljiva smatraju dijalektima istog jezika. Tipično je da nekoliko 'jezika' u političkom smislu predstavlja dijalekte jednog jezika u lingvističkom smislu. [...] Kad se politički kut gledanja odbaci, tada nije teško odrediti da li se radi o jednom jeziku ili o nekoliko jezika. Govorniku nekog idioma ponudi se govoreni ili pisani odlomak iz nekog drugog idioma i razumijevanje se testira nizom pitanja. [...] Govornik ili razumije vrlo malo (možda 10%) — tu se radi o različitim jezicima — ili skoro sve (70% ili više) — ovdje se radi o dijalektima istog jezika. Vrlo rijetko se javlja slučaj da razumijevanje iznosi oko 50%. [...] Kad se 'jezik' definira pomoću uzajamne razumljivosti, onda se rijetko

pojavljuju poteškoće pri određivanju da li idiomi dviju grupa ljudi predstavljaju dijalekte jednog jezika ili dva različita jezika.» (7–8, 62)

Kad se uz ovo još ima u vidu da se hrvatski i srpski temelje čak na istom dijalektu, onda ne čudi što je razumljivost između njihovih govornika potpuna i ne iznenađuje da za lingvistiku predstavljaju jedan jezik.

Od 17 citiranih radova u mom tekstu više od dvije trećine su iz devedesetih godina 20. stoljeća. Ako Grčeviću smeta što su radovi iz kojih citiram kriterij razumljivosti objavljeni u 19. i u 20. stoljeću, ovdje mogu navesti i jezični leksikon objavljen u 21. stoljeću.¹ U njemu se kao kriterij za utvrđivanje odvojenog jezika navodi postojanje tolike razlike prema drugim jezicima »da međusobna razumljivost nije moguća« (7). Ova definicija stoji pod natuknicom *Abstandsprache*². Leksikon sadrži i natuknicu *Ausbausprache*³ (78), gdje se kaže da rad na stručnoj terminologiji, standardizaciji, izdavanju rječnika i gramatika (= *Ausgebautheit* 'izgrađenost') može dovesti do odvajanja jezika. Pritom se napominje da je uza sav taj rad potrebna i određena mjera različitosti naspram najbližijeg drugog jezika. Tako leksikon navodi da razlika između austrijskog njemačkog i njemačkog u Njemačkoj nije dovoljna da bi se moglo govoriti o odvojenim jezicima iako i austrijski ispunjava uvjet *Ausgebautheit* 'izgrađenosti' (78).⁴ Budući da je razlika između hrvatskog i srpskog čak još manja, što potvrđuje i već spomenuti citat H.–D. Pohla u mom članku, prema ovom leksikonu ne može se govoriti o hrvatskom i srpskom kao različitim jezicima unatoč tome što postoje gramatike i rječnici u kojima se jezik naziva samo hrvatski ili samo srpski.

Čak i kad me citira, Grčević se pravi kao da u citatu piše nešto drugo. Npr. citira »tako bi naziv *standardni štokavski jezik*, izuzevši uski lingvistički krug kod nas, za sve druge bio potpuno neproziran«. Iako se u tom citatu ne tvrdi da uski lingvistički krug već danas tako naziva jezik, niti se nešto slično tvrdi negdje dalje u mom tekstu, to ne smeta Grčevića da navedeni citat komentira kao da sadrži upravo takvu tvrdnju i da me okarakterizira kao neozbiljnu što tako nešto tvrdim: »Vjerovati da 'uski lingvistički krug kod nas' u svrhu nazivanja 'srpskohrvatskoga jezičnog područja' upotrebljava naziv 'standardni štokavski jezik', sasvim je neozbiljno« (225). Usput rečeno, upravo Brozović, kojeg Grčević u nastavku preporučuje, koristi taj naziv u članku iz 1992. citiranom u mom tekstu (engl. *Strandard Neoshtokavian*), pa bi po tome bio prema Grčevićevoj karakterizaciji jedan od neozbiljnih znanstvenika. Brozović osim toga ne samo da *vjeruje* nego i *tvrdi* da se taj naziv koristi u lingvističkim

1 *Metzler-Lexikon Sprache*, H. Glück (ur.), Stuttgart 2000.

2 Sociolingvistički termin koji označava da je neki idiom *jezik* na osnovi toga što je različit od drugih jezika, engl. *language by distance*.

3 Sociolingvistički termin koji označava da je neki idiom *jezik* na osnovi toga što se izgrađuje, engl. *language by elaboration*.

4 »Eine gewisse Mindestdistanz von allen anderen Varietäten ist jedoch ebenfalls erforderlich. So ist z. B. das österreichische Deutsch dem deutschen Deutsch — trotz *Ausgebautheit* — zu ähnlich, um als eigenständige Sprache zu gelten.«

radovima, pogotovo u Hrvatskoj i BiH (usp.: »Once this had been agreed upon, although with some resistance, it [*Standard Neoshtokavian*] entered the linguistic and publishing literature, especially in Croatia and B&H.«, str. 357). Budući da mi Grčević bez dokazivanja predbacuje da ne čitam pažljivo Brozovićeve radove (225), postavlja se s pravom pitanje tko to ustvari nije pročitao pažljivo Brozovićeve radove? Zanimljivo je da iako Brozović na svim stranicama svog članka od 357 do 376 jezik naziva isključivo *standardni novoštokavski jezik*, u naslov članka je stavio naziv *srpskohrvatski jezik*, čime pokazuje da je svjestan da bi naziv *štokavski jezik* bio neproziran za lingviste u svijetu.

Nakon što se složio s mojim zaključkom da je naziv *standardni (novo)štokavski jezik* za lingviste u svijetu neproziran, Grčević (225–226) predlaže da se kao zamjena za *srpskohrvatski* koristi naziv *srednjojužnoslavenski*. Pritom ne primjećuje da je i taj naziv, koji također potječe od Brozovića, jednako za strance neproziran kao i naziv *standardni štokavski jezik*. Stranci se, naime, prvo moraju potruditi saznati koji jezici su uopće južnoslavenski, a i nakon toga iz naziva *srednjojužnoslavenski* ne vide radi li se samo o jeziku u BiH ili se njemu pridružuje jezik koji se govori u Srbiji ili onaj u Hrvatskoj ili je to jezik koji se govori u svim tim zemljama, a možda i u Makedoniji. Zbog toga je naziv *srednjojužnoslavenski* jednako neproziran kao i prethodni Brozovićev prijedlog.

Grčević mi predbacuje (225) da bih trebala »pažljivije pročitati« kako radove D. Brozovića tako i drugih koji su »proteklih desetljeća odlučujuće utjecali na ispravljanje zablude o hrvatskome i 'srpskohrvatskome'«. Da ne bi bilo zabune na koga upućuje, Grčević nastavlja »zapažanja S. Babića odigrala su pri tome također vrlo važnu ulogu pa bi i njegove relevantne radove trebala još jednom pažljivije pročitati«. Možda misli na Babićev članak iz »proteklih desetljeća« objavljen u *Jeziku* u kojem Babić iznosi u devet točaka svoj poznati program kako ćemo ukinuti hrvatsko–srpske jezične razlike (74) i postići jedinstven jezik, što smatra idealnim rješenjem »jedinostveni je jezik idealno rješenje« (71), i kaže da su *lingvisti dužni* »da utječu da se težnja k jedinstvu što prije ostvari« (72)!⁵

Želeći osporiti prihvatljivost modela imenovanja prema kojem se u imenu ne navode svi jezici njime obuhvaćeni, Grčević ili ignorira primjere kojima to oslikavam ili kad konačno navede samo jedan od mojih primjera, i to *indogermanski*, kaže da se kao sinonim za *indogermanski* koristi i *indoevropski*, što bi trebalo osporiti prihvatljivost tog modela (226). Pritom Grčević prelazi preko činjenice da je ne samo naziv *indogermanski* nego i naziv *indoevropski* stvoren prema tom modelu imenovanja jer *indoevropski* obuhvaća npr. i perzijski i armenski jezik, a oni nisu ni indijski ni evropski jezici, nego se govore na prostoru između Indije i Evrope.

U radu J. Raeckea iz 1996. god., koji također navodim u svom članku (237), autor kritički primjećuje »da je u zadnje vrijeme postalo gotovo modom potpuno poricati postojanje srpskohrvatskog, tj. ne samo tvrditi da on trenutno

5 S. Babić, »Uklanjanje hrvatsko–srpskih jezičnih razlika«, *Jezik* 11/3 (1964), str. 71–77.

više ne postoji nego čak ići tako daleko da se poriče da je ikada postojao (to se događa prvenstveno u Hrvatskoj, ali ne samo tamo)« (20). Razlike između jezika koji se govori u Hrvatskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori su, prema Raeckeovim riječima »toliko male da ih stvarno baš treba tražiti« i stoga su oznake »hrvatski, srpski, bosanski i crnogorski s lingvističke točke gledanja jedno te isto, tj. sinonimi« (21). Ovome se može pridodati i da nazivanje jezika *bosanski/hrvatski/srpski* (skraćeno njem.: B/K/S) nije znanstveno gledano dobro rješenje, čak i kad autor izričito kaže da navedene tri riječi iz naziva upotrebljava kao sinonime, jer (neupućeni) čitatelji opravdano mogu pomisliti i pomišljaju da se radi o različitim jezicima. Pogotovo kad onda u radu na jednak način, kosom crtom, autor odvaja npr. njemački/latinski, koji su različiti jezici. Osim toga, ako su navedene tri riječi sinonimi, zašto ih onda uvijek navoditi sve tri? S drugim sinonimima u jeziku to nije slučaj, uvijek se u konkretnom tekstu upotrebljava samo jedan od njih.

Kao i Raecke, i Pohl nedvosmisleno kaže da srpski, hrvatski itd. smatra jednim jezikom, i to ne samo u svom radu iz 1996. (214) nego i u svom radu iz 1993.⁶ (70), navodeći u oba istu rečenicu: »Činjenica da su suvremeni srpski i hrvatski varijante *jednog* jezika dokazuje se odlučujućim istovjetnostima u jezičnom sistemu«. Jednako se izjasnio i Krleža o tome da Hrvati i Srbi govore jedan jezik: »Ja sam od kad pišem mislio i govorio da je to jedan jezik, koji su Hrvati oduvijek zvali hrvatski, a Srbi srpski.« (u *Pitao sam Krležu* B. Krivokapića, 1982, str. 18). Iz navedenog citata se vidi i da različiti nazivi u narodu ne moraju značiti da se radi o različitim jezicima. A da nazivi u narodu ne mogu poslužiti kao presudni kriterij za nazive u lingvistici već sam opisala u svom članku (238–239). Grčević nije ni pokušao osporiti argumente koje sam tamo navela, pa ovdje samo upućujem na njih. I Pohl je svjestan da se nazivi u lingvistici ne moraju podudarati s nazivima u narodu, pa ističe: »*Srpskohrvatski* je oduvijek bio čisto lingvistički pojam, koji ništa drugo ne izražava nego da Srbi i Hrvati govore jedan te isti jezik.« (1996, 219). O onima koji govore o odvojenim jezicima Pohl smatra da ne primjenjuju sistemskolingvistički kriterij, nego nacionalistički, jer kaže da bi govorenje o odvojenim jezicima »značilo prenositi nacionalističko razmišljanje u lingvistiku i slavistiku« (1996, 213–214).

Želeći pokazati da selektivno prikazujem Pohlove tvrdnje, Grčević mi predbacuje (222) da citirajući H.–D. Pohla iz 1996. godine ne uzimam u obzir da Pohl u članku iz 1993. godine tvrdi kako je »pojam *srpskohrvatski* postao 'op-solentan', zastario«. Međutim, Pohlova tvrdnja iz 1993. na koju se Grčević poziva uopće nije u neskladu s Pohlovom tvrdnjom iz 1996. koju ja citiram u svom članku (237). Osim toga, čitav rad iz 1993. ugrađen je kao jedno poglavlje u znatno opširniji rad iz 1996. Grčević, naime, »zaboravlja« napomenuti da se Pohlova konstatacija o zastarjelosti izraza *srpskohrvatski* odnosi samo na upotrebu tog naziva u narodu. Pohl jasno razdvaja narodne nazive od znanstvenih

6 H.–D. Pohl, »Die serbokroatische Schriftsprache. Ein Rückblick«, *Die slawischen Sprachen* 33 (1993), str. 67–79.

naziva i kaže da oznaka *srpskohrvatski* pripada znanosti: »Oznake *srpskohrvatski* odnosno *hrvatskosrpski* nikad nisu bile proširene u narodu. One pripadaju knjiškom jeziku i znanstvenoj terminologiji.« (1993, 69; 1996, 210). Iako je i iz ove tvrdnje i iz drugih dijelova članka iz 1993. jasno da se Pohlova izjava »pojam *srpskohrvatski* je postao zastario« odnosi na narodnu upotrebu tog pojma, Pohl kad je ponavlja u radu 1996. u nju čak dodaje »osim kao lingvistički termin« (1996, 218)⁷, kako bi spriječio da je netko izvadi iz konteksta i namjerno krivo protumači, a upravo to je Grčević učinio. Taj Grčevićev postupak najbolje je opisao sam Grčević, ali pripisujući ga (kad citiram Pohla) meni kao »dobar primjer da nema smisla selektivno pristupati literaturi o kojoj se piše te upravo onaj djelić koji nam se u njoj zbog subjektivnih razloga sviđa, izdvojiti i predstaviti kao da je riječ o njezinome reprezentativnom dijelu« (222). Ne treba čuditi što je Grčeviću tako dobro uspio opis te metode kad je sam dobro upućen u nju i primjenjuje ju u čitavom svom članku.

Grčević mi prigovara da zaobilazim »pojmove 'književni jezik' i 'dijalekt'« (225). Što se tiče »pojma« dijalekt, koristim ga u svom tekstu kad govorim o temi dijalekata (238), tako da bi Grčević prije nego što iznosi svoju paušalnu tvrdnju trebao pažljivije pročitati tekst o kojem govori. Kao i većina hrvatskih lingvista mlađih od 70 godina, čije radove Grčević očito rijetko uzima u ruke, ne koristim naziv 'književni jezik', i to ne samo u ovome tekstu nego i u drugima. Taj naziv je nepriklan jer ga zbog riječi 'književni' razumiju ne samo neupućeni nego čak i neki lingvisti kao jezik književnosti. Iako je u prošlosti jezik književnosti imao značajnu ulogu pri standardizaciji jezika, danas su mu po utjecaju na jezik postali u najmanju ruku ravnopravni mediji kao što su novine i televizija. Zato u suvremenim lingvističkim istraživanjima prevladava shvaćanje da se jezik može opisivati samo ako se uzimaju u obzir svi njegovi funkcionalni stilovi: novinski, znanstveni, administrativno-pravni, književni itd. Na tu sveukupnost funkcionalnih jezičnih stilova bolje upućuje neutralni naziv 'standardni jezik' nego naziv 'književni jezik'. Stoga se u istraživanjima suvremenog jezika proširio naziv 'standardni jezik', koji i ja koristim u svojim radovima.

Čovjek se mora i nasmijati kad čitajući Grčevićev tekst vidi kako autor žureći da zgotovi tekst uopće ne pazi što piše, pa sam sebi skače u usta. Tako se npr. na str. 228 poziva na četiri moja rada koja su navedena u popisu literature u mojoj gramatici. Želi pokazati da je za njih, uključujući i gramatiku, karakteristično »varirati redosljed dijelova naziva na istom jeziku« (srpsko-hrvatski naspram hrvatsko-srpski) i onda to oprimjeruje na primjeru triju različitih jezika. No kad se pogleda to Grčevićevo oprimjerivanje, onda se vidi da je unutar svakog jezika naveo samo jedan redosljed. Da bi ono što želi pokazati i ilustrirao, Grčević bi morao navesti kako se na istom jeziku u tim radovima jezik naziva i srpsko-hrvatski i hrvatsko-srpski (što u tim radovima očito nije slučaj). Osim toga podmeće da se u jedinom od tih radova koji nije napisan

7 »Pojam *srpskohrvatski* je (osim kao lingvistički termin) postao zastario.«, usp.: »Der Begriff *serbokroatisch* (ausgenommen als sprachwissenschaftlicher Terminus) ist obsolet geworden.«

na nekom svjetskom jeziku (radi se o mojoj knjizi *Relativna rečenica*) jezik naziva srpskohrvatskim, jer kad bi tako bilo, ta knjiga ne bi mogla biti objavljena u Zagrebu 1995.

Grčević na str. 227 neistinito prikazuje da postoji nekakva polemika između mene i V. Grubišića oko toga da li je Kopitar ili je Grimm prvi upotrijebio naziv »srpskohrvatski«: u svojoj kritici Grubišićeve gramatike uopće ne spominjem to pitanje niti spominjem Grimma ili Kopitara.⁸ U svom posljednjem članku u *Republici* (239) navodim samo usputno u zagradi kako je dvosložni naziv »srpskohrvatski« prvi upotrijebio Grimm, što je istina jer se radi o 1824. godini⁹ (Grubišića pritom uopće ne spominjem). Međutim, to ne znači da smatram krivom Grubišićevu tvrdnju koju prenosi Grčević (226) »da naziv 'srpskohrvatski' vjerojatno datira tek od Kopitara« jer, iako se radi tek o 1836. godini, opravdano je isticati Kopitara zbog njegovog utjecaja na širenje tog termina u slavistici.

Grčević započinje svoj članak navodnim dokazom neistinitosti moje tvrdnje da strani lingvisti nisu mogli u Hrvatskoj objaviti zašto jezik i dalje nazivaju srpskohrvatskim. Taj dokaz je upućivanje na objavljenu kratku izjavu jednog njemačkog lingvisti u *Vijencu*. U njoj se, međutim, uopće ne spominje naziv srpskohrvatski jezik niti se tematizira pitanje naziva jezika. Da čitatelji to ne bi mogli vidjeti, Grčević namjerno ne citira spomenutu izjavu, nego upućuje na knjigu M. Okuke *Eine Sprache — viele Erben*. Budući da sam godinu dana prije nego što je tu knjigu Grčević kako kaže »neki dan prelistavao« objavila o njoj prikaz u *Zeitschrift für Balkanologie* 36/1 (2000), str. 111–113, i u njemu čak citirala tu izjavu iz *Vijenca*, bio mi je dobro poznat njen sadržaj i prije nego što sam pisala članak za *Republiku* 1–2, koji se bavi drugom temom, nazivom jezika, što se vidi i iz njegovog naslova, a i iz teksta koji i sam Grčević citira (221).

Grčević je napisao razne tvrdnje o mom tekstu očito računajući s tim da nitko neće uzeti u ruke moj tekst da provjeri i istinitost njegovih tvrdnji. Iako je u mom tekstu nedvosmisleno da sam ja, a ne Lehfeldt autor rečenice »Zah-tjevi s hrvatske, srpske i bosanske strane da se lektorati i studij u njemačkom govornom području podjele na tri dijela nisu naišli na gotovo nikakav odjek.« (241), Grčević se ne susteže napisati neistinu da »S. Kordić podmeće« (222) jer u toj rečenici navodno tvrdim da Lehfeldt govori o »lektoratima i studiju« »u njemačkom govornom području« a Lehfeldt ustvari govori o »lektoratima« »na njemačkim sveučilištima«.

Kao što je poznato, među njemačkim lingvistima Lehfeldt je najviše približio svoje stavove o jeziku takvima kakve zastupa i Grčević, što ne iznenađuje jer je Lehfeldt član HAZU. Zato sam u nastavku i navela kao zanimljivost

8 »Diletantski napisana gramatika«, *Republika* 1–2 (1998), str. 253–258.

9 Usp. H.-D. Pohl (1996, 209–210) i M. Okuka, *Eine Sprache — viele Erben. Sprachpolitik als Nationalisierungsinstrument in Ex-Jugoslawien*, Klagenfurt 1998, str. 16.

da se čak i Lehfeldt suprotstavlja trodiobi lektorata u Njemačkoj. Zbog toga ga je Grčević napao u *Jeziku*¹⁰ (77) jer kako kaže »W. Lehfeldt je jedan od najvažnijih pobornika ideje da se lektorati na slavenskim seminarima zovu onako kao i prije«. Grčević očito teško podnosi i najmanja odstupanja od nacionalističkog pristupa jeziku, makar se radilo o jednom od rijetkih stranaca koji je u većini drugih stvari njegov istomišljenik. Nakon toga Lehfeldt se sve više udaljava od hrvatskog nacionalističkog pristupa jeziku: npr. suprotstavlja se Brozovićevim rješenjima oko bosanskog/bošnjačkog jezika, a nedavno je o knjizi L. Auburgera *Die kroatische Sprache und der Serbokroatismus* (Ulm 1999), jako hvaljenoj u časopisu *Jezik*, objavio iscrpnu i izuzetno negativnu kritiku u *Zeitschrift für Slawische Philologie*, 59/1 (2000), str. 216–226. Budući da Grčević upućuje na Auburgera kao autora s čijim najnovijim radovima navodno nisam upoznata (224–225), zanimljivo je pogledati što Lehfeldt, kao netko vrlo blizak Grčevićevim stavovima i kao netko na koga se Grčević u svom članku posebno rado poziva (222), kaže o Auburgerovoj knjizi. Lehfeldtove ocjene su da je Auburger »beznadežno zaostao za aktualnim stanjem u znanosti, dostignutim čak i u samoj Hrvatskoj« (219), da njegovi osnovni pojmovi »ostaju u maglovitosti i nebulozama« (223), da »ako od strane Auburgera propagirani 'opći temelji metodologije platonski realističkog spoznajnog držanja u jezikoslovlju i filologiji' (11) vode ka takvoj lingvistici kakva se ovdje [u Auburgerovoj knjizi] vidi na svakom koraku, onda je bolje da se držimo pravila nama dobro poznatih lingvističkih koncepcija« (223–224), da je »skandalozno« (225) kako Auburger napretke u historiografiji zadnjih desetljeća ne uzima u obzir, da Auburgerovo »demoniziranje Srba [...] treba odlučno odbaciti i osuditi« i da je njegovo »mistično idealiziranje Hrvata mučno i smiješno« (225) i da knjiga »ima malo veze s lingvističko-filološkom znanosti« (225).

Lehfeldtovo asistentici M. Wingender, koja u mnogo čemu dijeli stavove W. Lehfeldta i koju Grčević zbog toga uzima za pozitivan primjer (222), Grčević istovremeno zamjera da »suvremeni hrvatski književni jezik, njegov razvoj i okolnosti u kojima se razvijao, opisuje neobjektivno i s težnjom da se 'hrvatska strana' predstavi u što negativnijem svjetlu« (222). Ovakva Grčevićeva subjektivna zamjerka može se bolje razumjeti kad se ima u vidu da je M. Wingender u *Die Welt der Slaven* 43/2 (1998), str. 387–391 objavila kritiku Grčevićeve knjige *Die Entstehung der kroatischen Literatursprache* (Köln 1997) u kojoj je Grčeviću zamjerila da proizvoljno koristi naziv 'književni jezik' (391), da nudi definicije pune neodređenosti (390), da u knjizi prvenstveno govori o zastarjelim koncepcijama o kojima su drugi prije njega već sve rekli (389, 391), da nekritički preuzima Brozovićevu tipologiju i da čak ni u popisu literature ne navodi dobro poznate radove drugih autora koji su se o Brozovićevoj tipologiji kritički izjasnili (388), da potpuno preuzima Babićeva shvaćanja (388–391), da ne daje nikakve argumente za samostalnost hrvatskoga jezika (389), da nje-

10 M. Grčević, »Hrvatski jezik i VII. njemački slavistički dani u Bambergu«, *Jezik* 45/2 (1997), str. 76–80.

gova paušalna prosuđivanja slabo služe predstavljanju hrvatske jezične povijesti (389), da neopravdano kritizira strane, prvenstveno njemačke slaviste zbog njihovih stavova o srpskohrvatskom jeziku (390), da ima jednostrani hrvatski način gledanja (391) i da samo preokreće tezu da su Hrvati preuzeli jezik od Srba u tezu da su Srbi preuzeli jezik od Hrvata (389–391). Zanimljivo je da Grčević ne primjećuje da takvom tezom i sam priznaje da Hrvati i Srbi govore isti jezik jer bez obzira na to tko je preuzeo, time što je preuzeo ima isto što i onaj drugi.

Uz ovu još i blagu kritiku naspram one kakvu Grčevićeva knjiga zaslužuje i kakvu je dobila od nekih drugih lingvista (izuzevši prikaz koji je napisao L. Auburger) može se pripomenuti i podatak da Grčević u svojoj knjizi naslovljenoj 'Nastanak hrvatskoga književnog jezika' prešućuje postojanje djela kao što su Broz–Ivekovićev *Rječnik*, Maretićeva *Gramatika* i Brozov *Pravopis*, iako je neosporno da su ta djela odigrala presudnu ulogu pri nastanku jezika onakvog kakvim ga danas govorimo! Zbog svog kvaziznanstvenog i politikantskog pristupa temi i krivotvorenja povijesti Grčevićeva knjiga kao i već spomenuta knjiga L. Auburgera nanijele su znatnu štetu ugledu kroatistike u svijetu.

201

Isti pristup Grčević je primijenio pišući svoju reakciju na moj tekst. Argumente u mom tekstu nije ni probao dodirnuti, nego je umjesto toga posegnuo za metodom neistinitih tvrdnji, prešućivanja, selektivnog i subjektivnog namještanja onoga što piše u mom tekstu i u literaturi. To sam u ovome odgovoru pokazala na konkretnim primjerima prošavši sve Grčevićeve pokušaje osporavanja mojih navoda. Grčevićev pristup nema ništa zajedničko sa znanstvenim i lingvistički utemeljenim vođenjem polemike. Znanstvenost se teško i može očekivati od autora koji među svojim sredstvima uvjeravanja koristi i sufikse –ka, –kinom, –kine, dodajući ih prezimenu supolemičarke. A da se autor ne može pohvaliti ni svojom lingvističkom obrazovanošću, vidi se već u gramatički neispravno napisanom naslovu njegovog članka *O nazivu hrvatskoga jezika iz Kordićkine znanosti gledan*: budući da naslov nije započeo nominativom *naziv*, nego lokativom *o nazivu*, ne može ga nominativom *gledan* ni završiti, nego ga mora završiti ili lokativom *gledanom* ili oblikom *gledano* da bi bio gramatički ispravan. Kao takav »dokazani« stručníjak za gramatiku brani zatim neobrađenu gramatiku V. Grubišića, i to citatom iz Grubišićevog odgovora na moju kritiku u kojem Grčević čak šest redova ispušta i označava u sredini tog citata pomoću »[...]«, a radi se upravo o onih šest redova u kojima V. Grubišić u zaključku i sam priznaje utemeljenost mojih primjedbi. Time Grčević još jednom pokazuje da ne susteže ni od kakvih neznanstvenih postupaka kako bi našao opravdanja za svoje pristrane prosudbe. Sve to skupa ne iznenađuje kad se zna da nisu postojali ni preduvjeti da se Grčević lingvistički utemeljeno uključi u diskusiju jer takvi preduvjeti će se kod njega moći očekivati tek kad se počne baviti (sistemskom) lingvistikom i na svaki svoj rad o jezičnopolitičkoj i povijesnofilološkoj temi objavi barem jedan rad o nekoj sistemskolingvističkoj temi.